

РЕПУБЛИКА СРПСКА
МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ
Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и
тражење несталих лица

Трг Јасеновачких жртава 4, Бања Лука, тел. 051/247-472, факс 051/247-597

e-mail: rcirz@rcirz.vladars.net, www.rcirz.org

ПОПИС ЖРТАВА ОДБРАМБЕНО-ОТАЏБИНСКОГ РАТА
- РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Бања Лука, јануар 2020. године

ПОПИС ЖРТАВА ОДБРАМБЕНО-ОТАЏБИНСКОГ РАТА

У бази података Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица (у даљем тексту: Центар) до сада је евидентирано 35.042 смртно страдалих лица. Сва документа у бази података везана су са жртвама, дјелима, евентуалним извршиоцима злочина и свједоцима страдања.

База података омогућује да се у сваком тренутку изврши претрага података о жртви по било ком основу или параметру из картона/цјелине „дјела“, а самим тим и из било које цјелине постојеће базе података.

Од бројних могућности које база података пружа за потребе ове студије анализирани су сљедећи параметри и то статистички прегледи броја смртно страдалих:

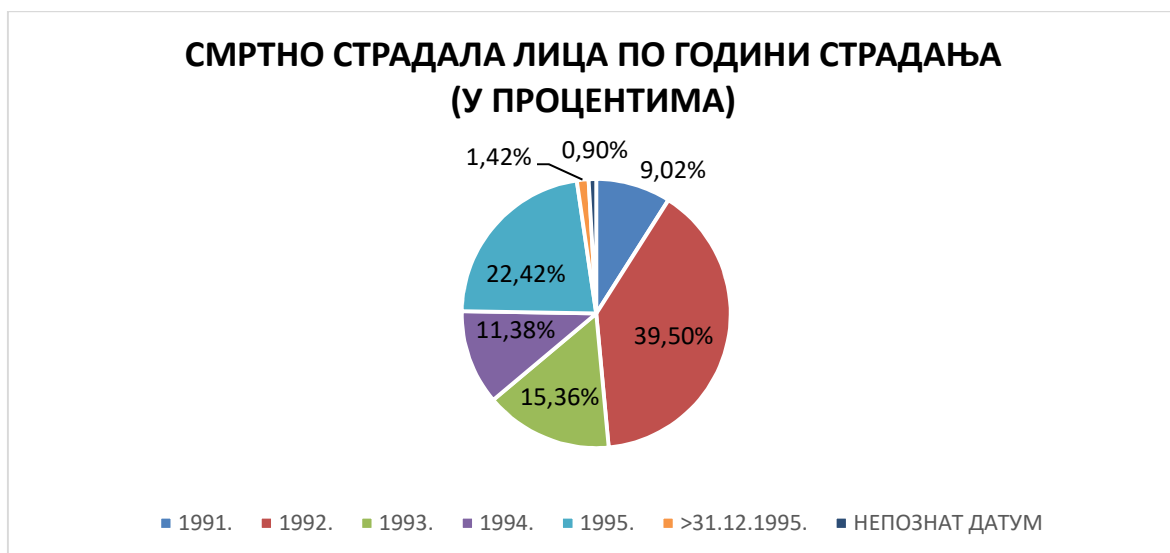
- по години страдања;
- по регионалној структури;
- по годинама према регионалној структури;
- по полној структури;
- по годинама према полној структури;
- по регијама према полној структури;
- према статусу жртве;
- по годинама према статусу жртве;
- по регијама према статусу жртве;
- по годинама и мјесецима страдања;
- по старосној доби и
- преглед укупног броја несталих лица и лица за којима се још трага.

Статистички преглед смртно страдалих лица по години страдања

На графиконима 1. и 2. приказан је укупан број, односно проценат, страдалих лица по години страдања.

Графикон 1. Број смртно страдалих лица по години страдања

Графикон 2. Смртно страдала лица по години страдања (у процентима)

Посматрајући претходне графиконе видљиво је да је током 1991. године смртно страдало 3.162 лица што чини 9,02% од укупног броја страдалих. Лица која су страдала током поменуте године су првенствено припадници ЈНА, војних и

полициских формација САО Крајине, добровољачких формација, те српско цивилно становништво из Републике Српске Крајине. Поред ових страдалих не треба заборавити да су 1991. године страдале и прве цивилне српске жртве у Босни и Херцеговини и то у Козарској Дубици и Босанском Броду које су убијене гранатирањем са територије Хрватске. Такође, у околини Требиња убијани су војници ЈНА.

Током 1992. године страдао је највећи број лица која су предмет *Пописа* и то њих 13.841 или 39,50%. Ова година везује се за почетак рата у Босни и Херцеговини, те је самим тим највећи број евидентираних жртава током ове године управо из Босне и Херцеговине. За 1992. годину везане су и највеће војне операције у рату у Босни и Херцеговини, а и масовни злочини над српским цивилним становништвом, прије свега, у Посавини, Подрињу, Сарајеву, централној Босни, односно на свим територијама које нису биле под контролом српских снага.

У периоду 1993. године смртно је страдало 5.383 лица, односно 15,36%, а током 1994. године 3.988 лица или 11,38%. Смањење броја жртава у односу на 1992. годину везује се преваходно за смањење интензитета ратних дејстава између Војске Републике Српске и других зараћених снага, а истовремено формирана је и линија одбране Републике Српске и Републике Српске Крајине, те је већина српског цивилног становништва већ избјегла на слободну територију. У истом периоду, односно до краја 1992. године, формиране су и све јединице Војске Републике Српске. Такође, у овом периоду дошло је до оружаног сукоба између дотадашњих савезника Бошњака и Хрвата.

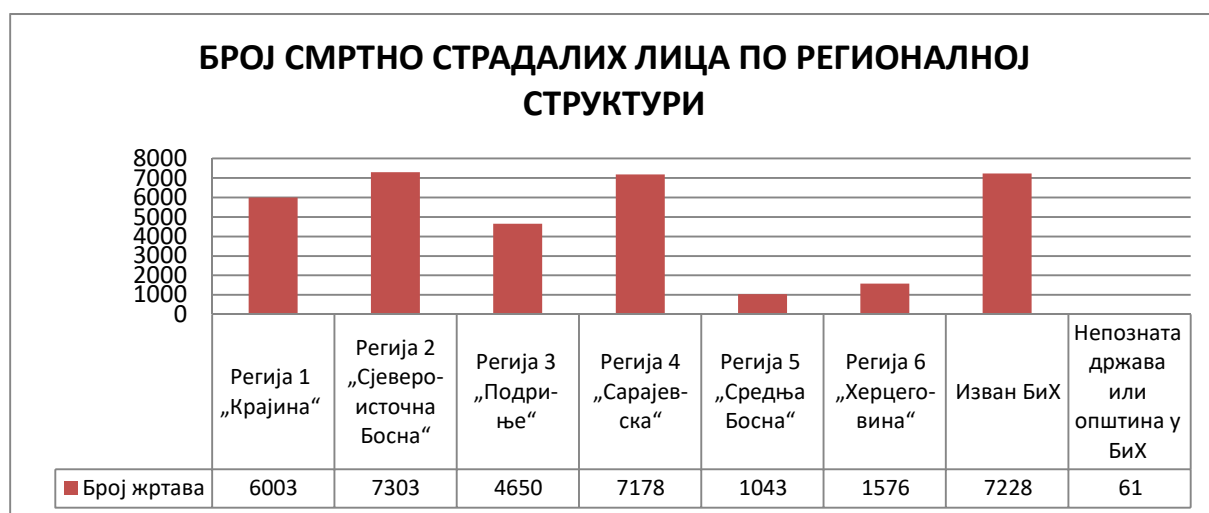
Међутим, током 1995. године поново долази до пораста броја српских жртава, те је током ове године евидентирано 7.856 смртно страдалих лица, што чини 22,42% од укупног броја жртава. Разлог за ово повећање у броју жртава налази се првенствено у заједничкој хрватско-бошњачкој офанзиви на комплетну Републику Српску, односно на Републику Српску Крајину од стране Хрватске војске кроз војне акције „Бљесак“ и „Олуја“. Треба нагласити да је у овим акцијама учествовао и НАТО савез пружајући директну помоћ бошњачким и хрватским јединицама што је за посљедицу имало и већи број директних и индиректних жртава.

Након завршетка оружаних сукоба, а закључно са 31. децембром 2000. године, од повреда задобијених у току рата, као и од заосталих минско-експлозивних средстава, умрло је и погинуло 496 лица или 1.42%.

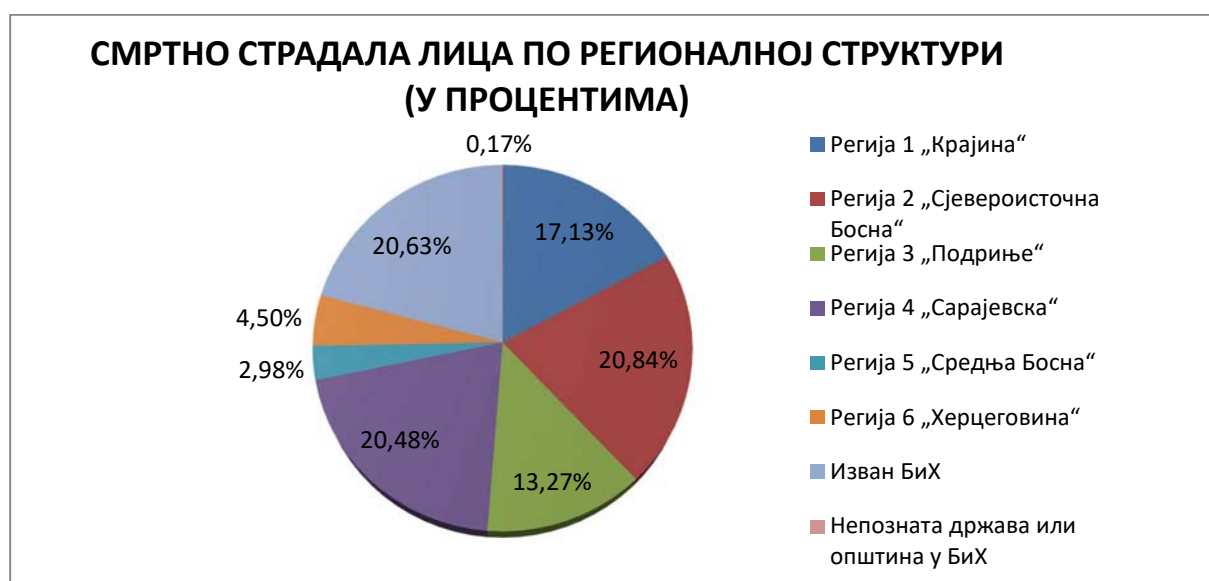
За 316 лица или 0.90% није познат тачан датум страдања и још се врше провјере.

Статистички преглед смртно страдалих лица по регионалној структури

На графиконима 3. и 4. приказан је укупан број, односно проценат страдалих српских жртава према регионалној структури.

Графикон 3. Број смртно страдалих лица по регионалној структури

Графикон 4. Смртно страдала лица по регионалној структури (у процентима)

На графиконима 3. и 4. извршена је анализа која се односи на статистички преглед укупног броја страдалих према регионалној структури. Прије свега треба појаснити да је регионална подјела извршена на начин да је Босна и Херцеговина подијељена на шест регија и то су: „Крајина“, „Сјевероисточна Босна“, „Подриње“, „Сарајевска“, „Средња Босна“ и „Херцеговина“. Поред ове подјеле додане су још двије цјелине и то „Изван БиХ“ (Хрватска, Словенија, Србија и Црна Гора) и цјелина у којој се налазе смртно страдала лица за која су непознате држава или општина страдања уколико је у питању Босна и Херцеговина.

Када је ријеч о регијама које се налазе у Босни и Херцеговини извршена је сљедећа подјела општина/градова по регијама.

У првој регији „Крајина“ обухваћене су сљедеће општине: Бања Лука, Бихаћ, Босанска Градишка, Босанско Грахово, Босанска Дубица, Босанска Крупа, Босански Нови, Босански Петровац, Велика Кладуша, Гламоч, Дрвар, Јајце, Кључ, Котор Варош, Купрес, Лакташи, Ливно, Мркоњић Град, Приједор, Прњавор, Сански Мост, Скендер Вакуф, Србац, Цазин, Челинац и Шипово.

Друга регија „Сјевероисточна Босна“ обухвата сљедеће општине: Бановићи, Босански Брод, Босански Шамац, Брчко, Дервента, Добој, Градачац, Грачаница, Живинице, Завидовићи, Кладањ, Лукавац, Маглај, Модрича, Орашје, Оџак, Сребреник, Теслић, Тешањ и Тузла.

Трећа регија „Подриње“ обухвата сљедеће општине: Бијељина, Братунац, Вишеград, Власеница, Горажде, Зворник, Калесија, Лопаре, Рудо, Сребреница, Угљевик, Фоча, Чајниче и Шековићи.

Четврта регија „Сарајевска“ обухвата сљедеће општине: Бреза, Вареш, Високо, Олово, Рогатица, Сарајево (Вогошћа, Илијаш, Илица, Нови Град, Ново Сарајево, Пале, Стари Град, Трново, Хаџићи, Центар), Соколац и Хан Пијесак.

Пета регија „Средња Босна“ обухвата сљедеће општине: Бугојно, Бусовача, Витез, Горњи Вакуф, Доњи Вакуф, Жепче, Зеница, Какањ, Кисељак, Крешево, Нови Травник (Пуцарево), Прозор, Травник и Фојница.

Шеста регија „Херцеговина“ обухвата сљедеће општине: Билећа, Гацко, Груде, Јабланица, Калиновик, Коњиц, Лиштица, Љубиње, Љубушки, Мостар, Невесиње, Неум, Посушје, Столац, Томиславград (Дувно), Требиње, Чапљина и Читлук.

Треба нагласити да се далеко највећи број страдалих односи на лица која су страдала на територији Босне и Херцеговине. Посматрано по регијама унутар Босне и Херцеговине видљиво је да је у првој регији „Крајина“ смртно страдало 6.003 лица или 17,13%, у другој регији „Сјевероисточна Босна“ 7.303 или 20,84%, у трећој регији „Подриње“ 4.650 или 13,27%, у четвртој регији „Сарајевска“ 7.178 или 20,48%, у петој регији „Средња Босна“ 1.043 или 2,98% и у шестој регији „Херцеговина“ смртно је страдало 1.576 лица, што чини 4,50%.

Из наведених података видљиво је да се највећи број смртно страдалих односи на другу регију „Сјевероисточна Босна“ и четврту регију „Сарајевска“.

Велики број смртно страдалих жртава у регији „Сјевероисточна Босна“ произилази прије свега из чињенице да је на подручју Посавине страдао велики број српског цивилног становништва и то 1992. године, односно у периоду док је ово подручје било под контролом хрватско-бошњачких снага. Такође, већи број војних жртава везан је за операцију „Коридор“ која је извођена у општинама које су сврстане у ову регију. Знатан број жртава везан је и за догађаје на планини Озрен током друге половине 1995. године, односно за операције тзв. Армије БиХ „Фарз“ и „Ураган“.

Велики број жртава евидентиран је и на подручју Сарајева, те овдје треба нагласити да су на подручју ове регије од првог до посљедњег дана рата страдали и цивили и војници. Специфичност Сарајева, односно велики број страдалих лица у овој регији, произилази из чињенице да је у овом граду живио велики број лица српске националности која су у дијелу града под бошњачком контролом свакодневно убијана. Илустрације ради, прије рата на подручју Сарајева, као највећег града у Босни и Херцеговини, и околине (подручје које покрива територија данашњег Кантона Сарајево) живјело је укупно 492.697 становника, од чега су Срби чинили преко 27%. Према попису из 2013. године укупан број становника на подручју Кантона износи 413.593, али су Срби сада у њему заступљени само са 3%, те је број Срба у овом граду и околини мањи за 120.574 лица, што значи да се број Срба смањио за преко 90%.

Као што је видљиво из горе наведених података најмањи број смртно страдалих у Босни и Херцеговини односи се на пету регију „Средња Босна“ из простог разлога, јер обухвата релативно малу територију са знатно мањим бројем лица српске

националности која су била настањена на овом подручју прије рата. Такође, треба нагласити да се на подручју ове регије нису водиле значајније борбе између Војске Републике Српске и тзв. Армије БиХ и ХВО.

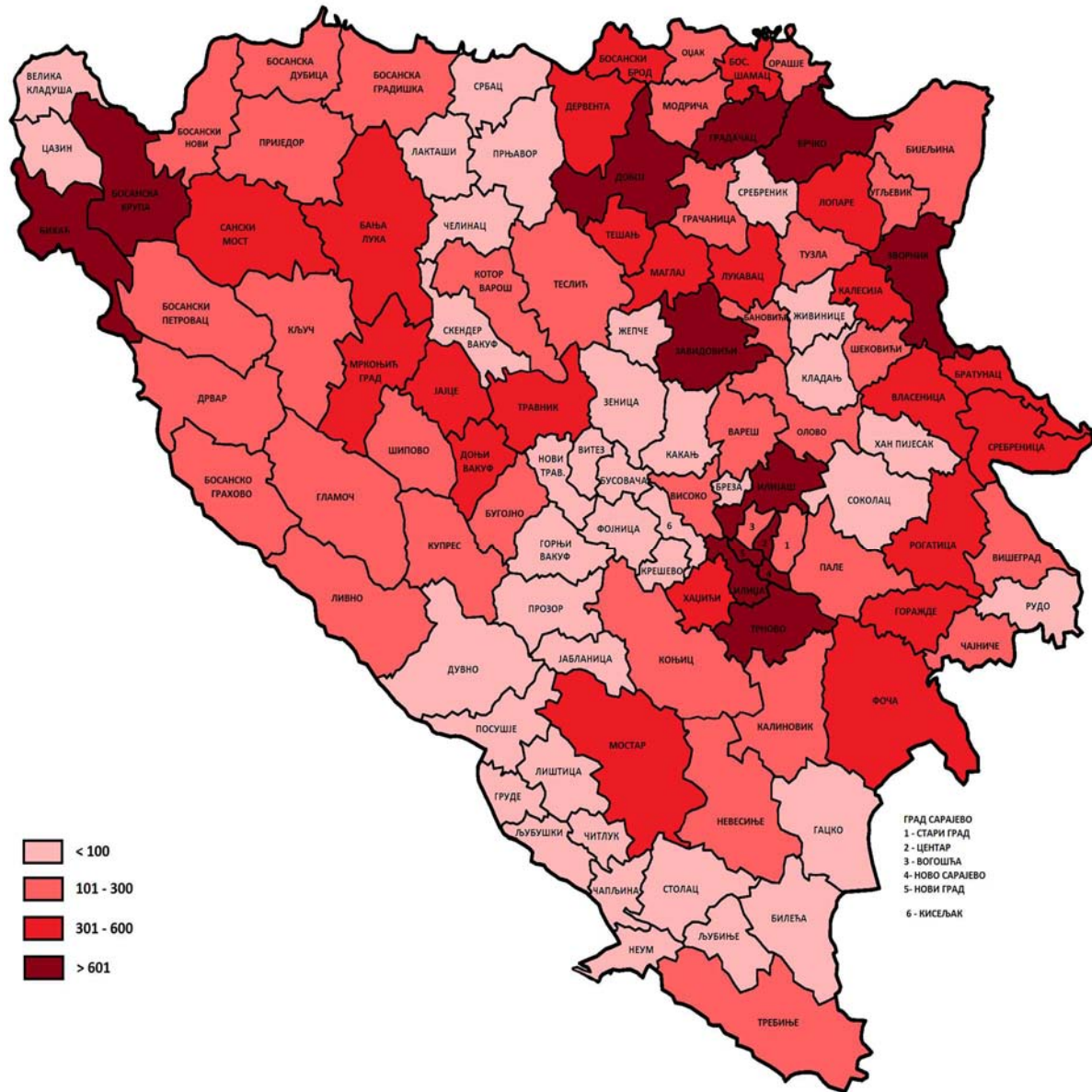
Када су у питању лица која су смртно страдала изван Босне и Херцеговине, односно у другим републикама бивше СФРЈ, евидентирано је 7.228 смртно страдалих лица или 20,63%. Овдје се мора имати на уму да се највећи број лица односи на смртно страдале у Хрватској и то на српско цивилно становништво Републике Српске Крајине, те на припаднике Војске Републике Српске Крајине и ЈНА.

Постоји и један мањи број лица за која посједујемо информације и одређену документацију о страдању, али се још са сигурношћу не може утврдити држава или општина страдања уколико је лице страдало у Босни и Херцеговини. Ради се о 61 лицу, што у процентима износи 0,17% од укупног броја смртно страдалих.

Ради детаљнијег прегледа извршена је и анализа броја смртно страдалих лица по градовима/општинама страдања.

На мапи испод приказан је број смртно страдалих жртава из предметног истраживања на територији Босне и Херцеговине по пријератним општинама у протеклом рату.

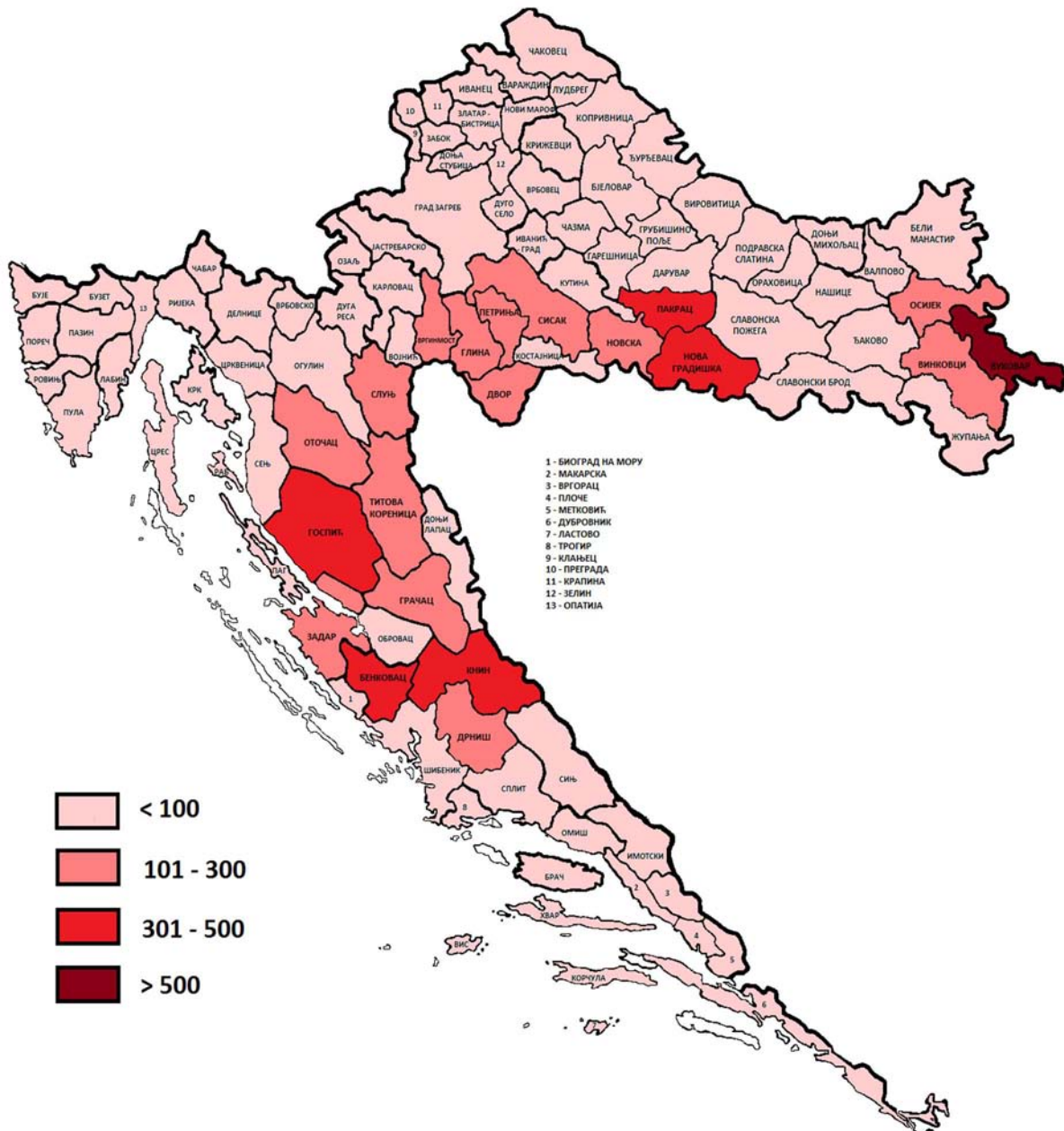

Мапа 1. Смртно страдале жртве у протеклом рату на територији БиХ по општинама

Приликом израде мапе кориштена су четири параметра о броју смртно страдалих лица (мање од 100, од 101 до 300, од 301 до 600 и више од 600), а како би се стекла потпуна слика о распрострањености жртава на територији Босне и

Херцеговине. Из мапе је видљиво да се највећи број жртава односи на сјевероисточну Босну, сарајевску регију, западнокрајишке општине, Подриње и планину Озрен.

На сљедећој мапи видљив је број смртно страдалих жртава на територији пријератне Хрватске по општинама у протеклом рату.

Мапа 2. Смртно страдале жртве у протеклом рату на територији пријератне Хрватске по општинама

Као и за претходну, приликом израде и ове мапе кориштена су четири параметра о броју смртно страдалих лица (мање од 100, од 101 до 300, од 301 до 500 и више од 500), те је видљиво да је највећи број жртава страдао на територији бивше Републике Српске Крајине.

Статистички преглед смртно страдалих лица по години страдања према регионалној структури

Извршена је и анализа смртно страдалих лица по годинама према регионалној структури и ова анализа приказана је на сљедећем графикону.

Графикон 5. Број смртно страдалих лица по години страдања према регионалној структури

Уколико посматрамо претходни графикон видљиво је да се године највећег страдања углавном односе на временски период када су на појединим подручјима извођене борбене акције, односно у периоду када је долазило до масовног егзодуса српског становништва.

Највећи број лица страдао је током 1992. године (13.841) и то: у првој регији „Крајина“ 1.365, у другој регији „Сјевероисточна Босна“ 3.777, у трећој регији „Подриње“ 2.581, у четвртој регији „Сарајевска“ 3.798, у петој регији „Средња Босна“ 381, у шестој регији „Херцеговина“ 1.020, изван граница Босне и Херцеговине 903 и непозната општина страдања 16 лица. Током 1995. године страдало је 7.856 лица и то: у првој регији 2.789, у другој регији 1.118, у трећој 493, у четвртој 759, у петој 354, у шестој 155, изван граница Босне и Херцеговине 2.168 и непозната општина страдања 20 лица. У току 1993. године страдало је 5.383 лица и то: у првој регији 484, у другој регији 1.222, у трећој 1.038, у четвртој 1.505, у петој 110, у шестој 198, изван граница Босне и Херцеговине 826 и непозната општина страдања без страдалих лица. Затим слиједи 1994. година у току које је страдало 3.988 лица и то: у првој регији 1.069, у другој регији 1.063, у трећој 430, у четвртој 869, у петој 185, у шестој 143, изван граница Босне и Херцеговине 228 и непозната општина страдања једно лице. Током 1991. године страдало је 3.162 лица и то: у првој регији 41, у другој регији пет, у трећој четири, у четвртој није било страдања, у петој два, у шестој 28, изван граница Босне и Херцеговине 3.080 и непозната општина страдања два лица. Одређени број лица је страдао или преминуо од посљедица рата након 31. децембра 1995. године и то њих 496, од чега: у првој регији 164, у другој регији 102, у трећој 68, у четвртој 118, у петој десет, у шестој 27, изван граница Босне и Херцеговине седам и непозната општина страдања без смртно страдалих лица. Такође, за 316 лица није познат датум страдања и то: у првој регији 91 лице, у другој 16, у трећој 36, у четвртој 129, у петој једно, у шестој пет, изван територије Босне и Херцеговине 16 и непозната држава извршења или општина у Босни и Херцеговини 22 лица.

Статистички преглед смртно страдалих лица по полној структури

Сљедећа анализа односи се на полну структуру страдалих лица и она је приказана на графиконима 6. и 7.

Графикон 6. Број смртно страдалих лица по полној структури

Графикон 7. Смртно страдала лица према полној структури (у процентима)

На претходном графикону видљиво је да је број страдалих мушкараца у односу на број страдалих жена далеко већи. Конкретно, према полној структури смртно је страдало 31.582 или 90,13% мушкараца и 3.460 или 9,87% жена. Ово је само по себи разумљиво, јер највећи број страдалих војника су лица мушког пола. Треба имати у виду да ни број страдалих жена ни у којем случају није занемарив и говори у прилог тези о суровости претходног рата којег нису биле поштеђене ни најугроженије категорије као што су жене, а поготово уколико се зна да су већина од страдалих жена убијене у својим кућама.

Статистички преглед смртно страдалих лица по години страдања према полној структури

На сљедећем графикону приказано је страдање лица по години страдања према полној структури.

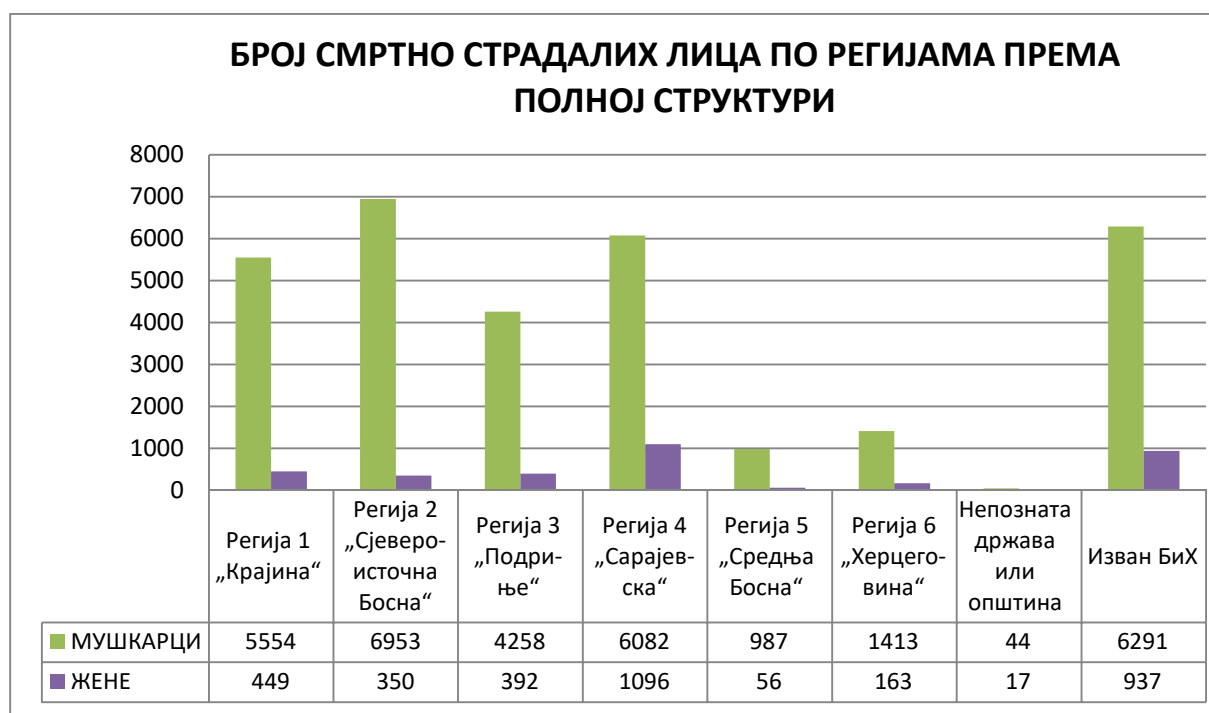
*Графикон 8. Број смртно страдалих лица по години страдања
према полној структури*

У току 1992. године страдало је 12.410 мушкараца или 39,29% од укупног броја страдалих мушкараца и 1.431 жена или 41,36% од укупног броја страдалих жена. По броју страдалих слиједи 1995. година која је и завршна година рата у којој је страдало 6.917 мушкараца или 21,90% од укупног броја мушкараца и 939 жена или 27,14% од укупног броја страдалих жена. Када је ријеч о 1991. години смртно је страдало 2.850 мушкараца или 9,03% од укупног броја страдалих мушкараца и 312 жена или 9,02% од укупног броја страдалих жена. Током 1993. године страдало је 4.887 мушкараца или 15,47% од укупног броја страдалих мушкараца и 496 жена или 14,33% од укупног броја страдалих жена. Најмањи број страдалих у току рата био је 1994. године у којој је животе изгубило 3.776 мушкараца или 11,96% од укупног броја страдалих мушкараца и 212 жена или 6,13% од укупног броја страдалих жена. На графикону су приказана и лица која су умрла или страдала од посљедица рањавања или тортуре, а након 31. децембра 1995. године, и то 479 мушкараца или 1,52% од укупног броја страдалих мушкараца и 17 жена или 0,49% од укупног броја страдалих жена.

За одређени број лица постоје информације и одређена документација о страдању, али није са сигурношћу утврђен датум страдања. Ради се о 263 мушкарца или 0,83% од укупног броја страдалих мушкараца и 53 жене или 1,53% од укупног броја страдалих жена.

Статистички преглед смртно страдалих лица по регијама према полној структури

Анализа полне структуре смртно страдалих лица по регијама приказана је на сљедећем графикону.

Графикон 9. Број смртно страдалих лица по регијама према полној структури

На графикону 9. видљиво је да је највећи број страдалих мушкараца у другој регији „Сјевероисточна Босна“ у којој је страдало 6.953 мушкараца или 22,01% од укупног броја страдалих мушкараца, затим слиједи регија четири „Сарајевска“ у којој је страдало 6.082 мушкараца или 19,25% од укупног броја смртно страдалих мушкараца. У регији један „Крајина“ страдало је 5.554 мушкараца или 17,58%, док је у регији три „Подриње“ страдало 4.258 мушкараца или 13,48% од укупног броја страдалих мушкараца. У регијама шест „Херцеговина“ и пет „Средња Босна“ страдало је најмање мушкараца и то 1.413 или 4,47% у шестој и 987 или 3,12% у петој регији. У сљедећој групи су лица која су страдала изван територије Босне и Херцеговине, гдје је укупно страдао 6.291 мушкарац или 19,91% од укупног броја

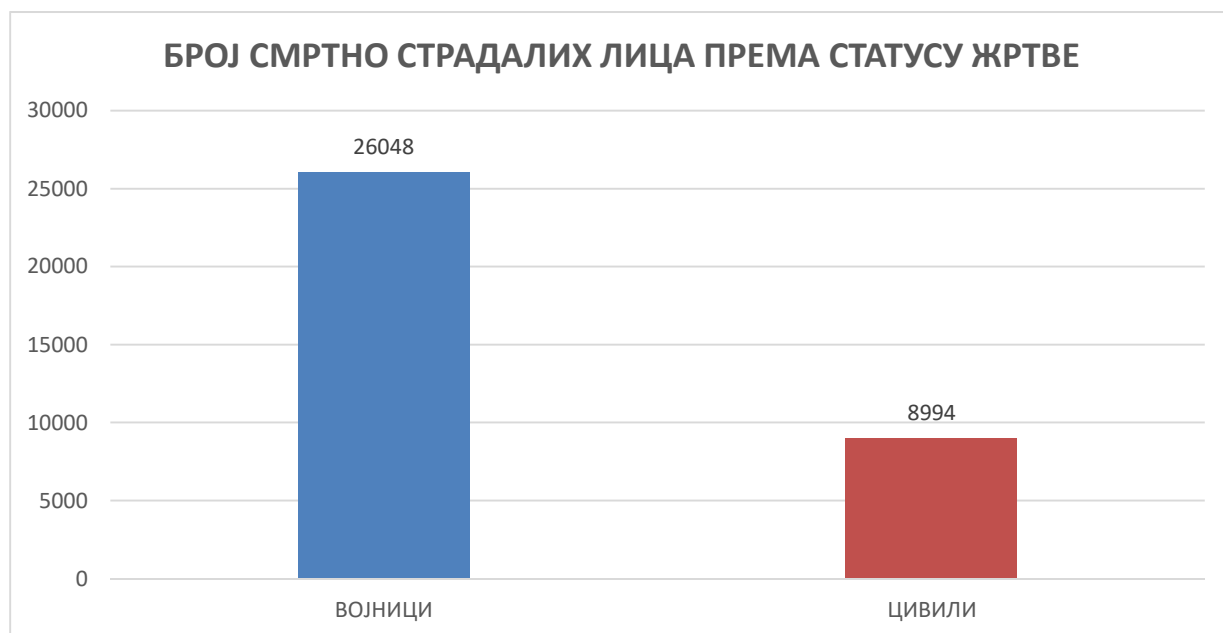

страдалих мушкараца. За 44 смртно страдала мушкараца, што чини 0,13%, непозната је држава или општина страдања у Босни и Херцеговини.

Када су у питању жене највише их је страдало у регији четири и то 1.096 или 31,68% од укупног броја смртно страдалих жена. У регији један страдало је 449 жена или 12,98%, а у регији три страдало их је 392 или 11,33% од укупног броја страдалих жена. Затим слиједи регија два са 350 страдалих жена или 10,11%, регија шест са 163 или 4,71% и регија пет у којој је страдало 56 жена или 1,62%. Изван територије Босне и Херцеговине је страдало 937 жена обухваћених *Пописом* или 27,08% од укупног броја страдалих жена, те још 17 жена или 0,49% којима је непозната држава или општина страдања у Босни и Херцеговини.

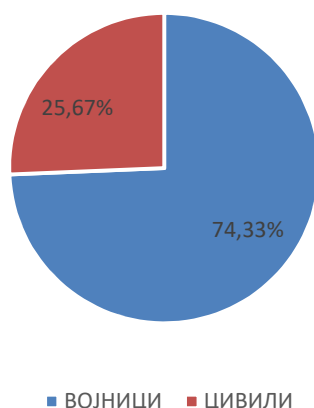
Статистички преглед смртно страдалих лица према статусу жртве

Извршена је и анализа која се односи на укупан статистички преглед броја страдалих према статусу жртве и она је приказана на сљедећим графиконима.

Графикон 10. Број смртно страдалих лица према статусу жртве

СМРТНО СТРАДАЛА ЛИЦА ПРЕМА СТАТУСУ ЖРТВЕ (У ПРОЦЕНТИМА)

Графикон 11. Смртно страдала лица према статусу жртве (у процентима)

На графиконима 10. и 11. видљиво је да је у току рата смртно страдало 26.048 војника или 74,33% и 8.994 цивила или 25,67%. Мора се нагласити да је током рада на пројекту *Пописа* искључиво кориштена документација као примаран извор о статусу жртве. С тим у вези потребно је истаћи да је одређеном броју страдалих лица, која су страдала као припадници ТО, у каснијем периоду признат статус погинулих бораца, иако је евидентно да су највећим дијелом били припадници сеоских стража, који често нису ни имали наоружање. Такође, због признавања законских права породицама погинулих бораца за одређени број лица током и непосредно након завршетка рата издавана су увјерења којима је утврђен статус борца иако је евидентно да су страдали на мјестима гдје уопште није ни била распоређена војска или је ријеч о лицима која због старосне доби нису могла бити војно ангажована. Првенствено из ових разлога евидентан је несклад између броја смртно страдалих војника и цивила, међутим, Центар је, као што је претходно речено, у свом раду превасходно користио званична документа, те је на основу њих и утврђиван статус жртве.

Треба имати у виду да је знатан број лица која су имала статус војника убијен након заробљавања, односно након полагања оружја, и да самим тим нису била легитимни војни циљ. Илустрације ради, примјер за овакав случај су убијени војници на планини Озрен из септембра 1995. године. Наиме, након пада Возуће

заробљени припадници Војске Републике Српске мучени су и убијани најчешће ритуалним одсијецањем главе.

Статистички преглед смртно страдалих лица по години страдања према статусу жртве

На наредном графикаону приказани су подаци о смртно страдалим лицима по години страдања према статусу жртве.

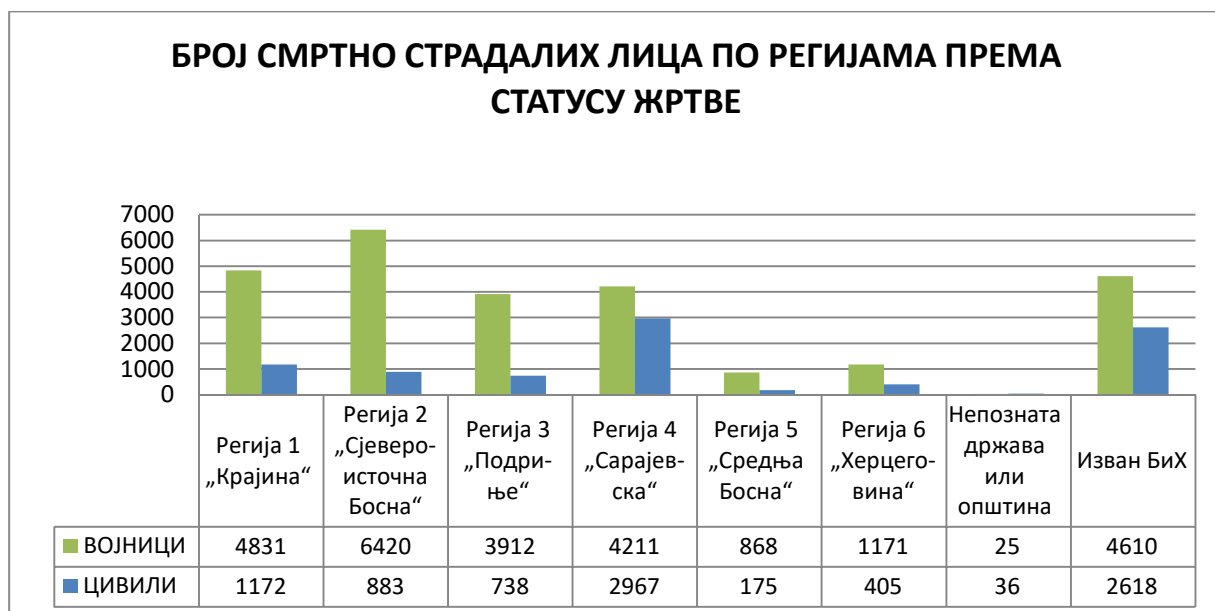
*Графикон 12. Број смртно страдалих лица по години страдања
према статусу жртве*

И овдје је видљиво да је највећи број како војника тако и цивила страдао током 1992. године. Број војника који је страдао током ове године је 10.226 или 39,26% од укупног броја страдалих војника, а број цивила 3.615 или 40,19% од укупног броја смртно страдалих цивила. Затим слиједи 1995. година у којој је страдало 5.500 војника или 21,11% од укупног броја страдалих војника и 2.356 цивила или 26,20%

од укупног броја страдалих цивила. Током 1993. године страдало је 4.188 војника или 16,08% од укупног броја страдалих војника и 1.195 цивила односно 13,29% од укупног броја страдалих цивила, а 1994. године страдало је 3.496 војника или 13,42% од укупног броја страдалих војника и 492 цивила или 5,47% од укупног броја страдалих цивила. Један број лица је страдао у току 1991. године и то 2.117 војника или 8,13% од укупног броја страдалих војника и 1.045 цивила или 11,62% од укупног броја страдалих цивила. На графикону је видљиво и то да је један број лица страдао или умро након 31. децембра 1995. године и то 368 војника или 1,41% од укупног броја страдалих војника и 128 цивила или 1,42% од укупног броја страдалих цивила, као и то да за одређени број лица не постоји тачно утврђен датум страдања и то за 153 војника или 0,59% од укупног броја страдалих војника и за 163 цивила или 1,81% од укупног броја страдалих цивила.

Статистички преглед смртно страдалих лица по регијама према статусу жртве

На графикону 13. приказан је број страдалих по регијама према статусу жртве.

Графикон 13. Број смртно страдалих лица по регијама према статусу жртве

Видљиво је да је највећи број војника страдао у регији два и то њих 6.420 или 24,65%, а да је у регији један страдао 4.831 војник или 18,55% од укупног броја страдалих војника. Затим слиједе регија четири са 4.211 страдалих војника или 16,17% и регија три са 3.912 или 15,02% од укупног броја страдалих војника. У регији шест је страдао 1.171 војник или 4,50%, у регији пет 868 или 3,33%, док је изван граница Босне и Херцеговине страдало је 4.610 војника или 17,70%, те још 25 војника или 0,10% за које није позната држава или општина страдања у Босни и Херцеговини.

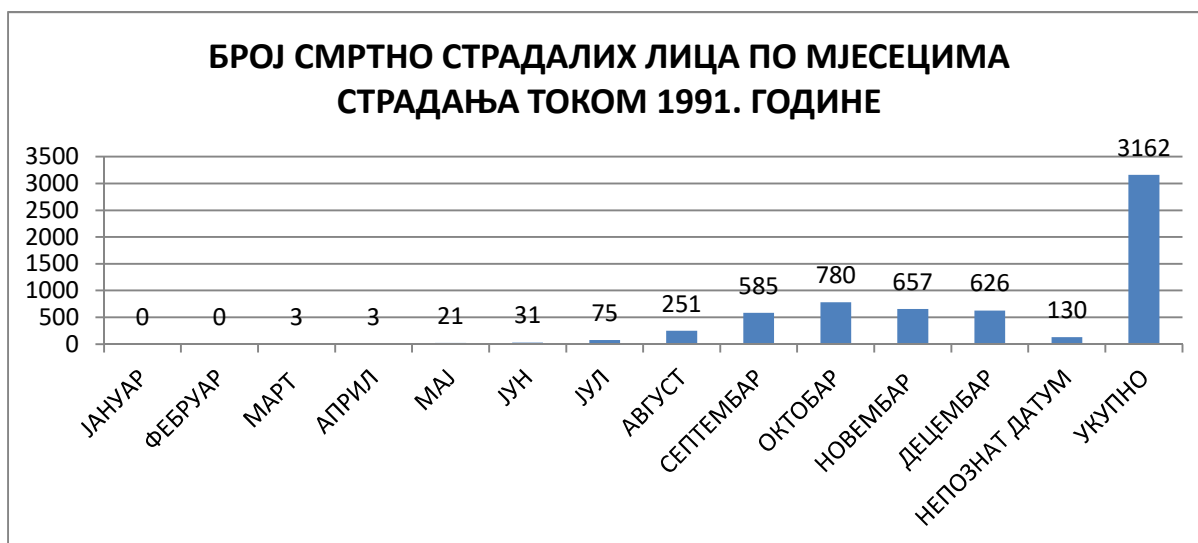
Када су у питању цивили највише их је страдало у регији четири и то 2.967 или 32,99%, док је у регији један страдало њих 1.172 или 13,03% од укупног броја страдалих цивила. У регији два страдало је 883 цивила или 9,82%, затим слиједе регија три са 738 страдалих цивила или 8,21% и регија шест са 405 или 4,50%, док је у петој регији смртно страдало 175 цивила или 1,95% од укупног броја страдалих цивила. Велики број цивила је страдао изван територије Босне и Херцеговине и то 2.618 цивила или 29,11% од укупног броја страдалих цивила. За још 36 цивила или 0,40% од укупног броја страдалих цивила је непозната држава или општина страдања у Босни и Херцеговини.

Као што се види у презентованим подацима највећи број цивила страдао је у „Сарајевској“ регији што говори у прилог чињеници о масовним егзекуцијама над српским цивилима који су остали у дијелу Сарајева под контролом тзв. Армије БиХ. Треба нагласити да су егзекуције над Србима у Сарајеву вршене током цијелог рата, а велики број посмртних остатака жртава ни до данас није пронађен као што је то случај са већим бројем жртава које су убијене на локалитету „Казани“.

Статистички преглед смртно страдалих лица по годинама и мјесецима страдања

Извршена је и анализа страдања према мјесецу у свакој од календарских година рата, а како би се покушао утврдити интензитет злочина и ратних операција током једне године. Овај сегмент битан је и из разлога одређивања карактера рата.

На графиконима 14-18. приказана је анализа према параметрима смртно страдалих по мјесецима и години страдања.

*Графикон 14. Број смртно страдалих лица по мјесецима страдања
током 1991. године*

На графикону број 14. приказан је број смртно страдалих лица по мјесецима за 1991. годину. Највећи број лица, њих 2.648, је страдао у посљедња четири мјесеца у години, што је и логично, јер су се тада водиле најжешће оружане борбе на простору Хрватске.

На сљедећем графикону приказан је број смртно страдалих лица по мјесецима за 1992. годину.

Графикон 15. Број смртно страдалих лица по мјесецима страдања током 1992. године

Дакле, 1992. године смртно је страдао највећи број жртава и то њих 13.841. Ова година везана је и за почетак рата у Босни и Херцеговини, те је из претходног графикона видљиво да се број страдалих од априла 1992. године драстично повећава. Такође, видљиво је да је број смртно страдалих лица највећи у првим мјесецима рата у Босни и Херцеговини, што и не чуди ако се узме у обзир неорганизованост становништва, односно останак већег броја српског цивилног становништва на територији под контролом хрватско-бошњачких снага. Примјера ради, само на подручју Подриња у првим мјесецима рата изведено је неколико десетина напада на српска села приликом којих је убијано цјелокупно становништво које није успјело да побјегне. Треба имати у виду да је током почетних мјесеци знатно повећан и број војних жртава, а што је последица успостављања линија разграничења између зараћених страна, али и вођења најжешћих борби током рата, као што је на примјер операција „Коридор“.

Потребно је нагласити и то да се за 810 лица као мјесец страдања наводи јануар, иако је познат тачан датум страдања за само њих 150, док су преостали углавном лица за која је непознат тачан датум страдања током 1992. године, те је одлучено да се као датум страдања одреди 1. јануар 1992. године. Треба

напоменути да је већи број ових лица за која је непознат датум страдања посљедица ратног вихора који је захватио Босну и Херцеговину када су убијане цјелокупне породице и не постоје прецизни подаци који би указали на тачан датум страдања. Ово се односи и на лица која су страдала на територији под контролом хрватско-бошњачких снага, па не постоје никакви документи на основу којих би се могао одредити тачан датум страдања. Када је у питању број жртава у почетним мјесецима 1992. године треба имати на уму да се највећи број жртава односи на ратна дешавања у Хрватској и једним дијелом у Херцеговини.

Број смртно страдалих по мјесецима страдања у 1993. години је приказан на графикаону број 16.

Графикон 16. Број смртно страдалих лица по мјесецима страдања током 1993. године

Као што је претходно већ речено, током 1993. године, а посебно у другом дијелу ове године, дошло је до смањења броја жртава у односу на 1992. годину што је посљедица већ формираних линија разграничења и чињенице да на непријатељској територији готово да и није било српског цивилног становништва, јер је претходно током 1992. године побијено или протјерано.

Посматрајући претходни графикон видљиво је да је највише лица српске националности страдало у јануару и то њих 1.073, а најмање у новембру укупно 213 лица. У осталим мјесецима 1993. године страдало је између 250 и 543 лица.

Број страдалих по мјесецима током 1994. године приказан је на сљедећем графикону.

Графикон 17. Број смртно страдалих лица по мјесецима страдања током 1994. године

Током 1994. године дошло је до додатног смањења броја смртно страдалих лица и то из истих разлога који су наведени за 1993. годину као и до релативног смиривања борби на ратишту како у Босни и Херцеговини тако и у Хрватској. Посматрајући према мјесецима страдало је од 205 до 543 лица.

Број страдалих по мјесецима током 1995. године приказан је на сљедећем графикану.

Графикон 18. Број смртно страдалих лица по мјесецима страдања током 1995. године

Када је у питању 1995. година видљиво је да је највећи број лица страдао у посљедњим мјесецима рата и то убједљиво највише у августу 2.185 лица, док је у септембру страдало 1.725 лица.

Август и септембар 1995. године су мјесеци у којима је дошло до енормног повећања броја страдалих лица и то из разлога опште офанзиве хрватско-бошњачких снага, потпомогнутих НАТО трупама, на територију Републике Српске. Истовремено, почетком августа започела је и акција Хрватске војске „Олуја“ на Републику Српску Крајину, што је за посљедицу имало већи број убијених српских цивила који нису побјегли. Када је у питању територија Босне и Херцеговине највећи број жртава у периоду август-октобар 1995. године односи се на западнокрајишке општине и планину Озрен. Жртве у западнокрајишким општинама посљедица су заједничких акција хрватских и бошњачких јединица „Јужни потез“, „Маестрал“, „Сана `95“ и „Уна `95“, а као један од подсјетника на страдање Срба током ових операција истиче се масовна гробница у Мркоњић Граду из које је 1996. године ексхумирано 181 тијело махом старијих лица која нису напустила своја огњишта. Када је ријеч о Озрену треба напоменути да је

узрок великог броја жртава посљедица акција Другог и Трећег корпуса тзв. Армије БиХ „Фарз“, односно „Ураган“, у којима су се по злочинима посебно истицали припадници злогласног одреда „Ел муџахид“.

Одређени број, тачније 496 лица, страдао је након 1995. године, а закључно са 31. децембром 2000. године, и то су углавном лица која су умрла од посљедица рањавања као и један број лица која су страдала од заосталих минско-експлозивних средстава.

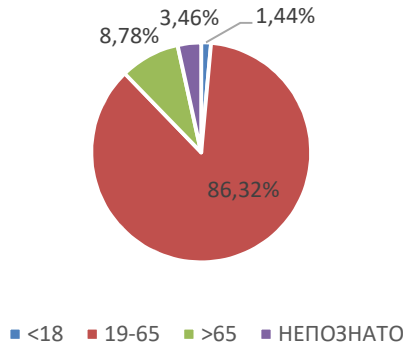
Статистички преглед смртно страдалих лица по старосној доби

На графиконима 19. и 20. приказан је број и проценат страдалих по старосној доби.

Графикон 19. Број смртно страдалих лица по старосној доби

СМРТНО СТРАДАЛА ЛИЦА ПО СТАРОСНОЈ ДОБИ (У ПРОЦЕНТИМА)

Графикон 20. Смртно страдала лица по старосној доби (у процентима)

Када је ријеч о анализи пописаних по старосној доби жртве су подијелене у четири основне групе и то дјеца (до 18 година), пунољетна лица (од 18 до 65 година), старија лица (преко 65 година) и лица за која није било могуће утврдити старосну доб. Највећи број жртава односи се на пунољетна лица, у доби од 18 до 65 година, и њих је 30.249, што је и разумљиво, јер ова популација и чини највећи проценат од укупног броја становника. Лица старијих од 65 година је страдало 3.076, при чему се мора истаћи да је највећи број ових лица страдао на кућном прагу, јер због старости и болести нису били у могућности побјећи пред непријатељским снагама. Над значајним бројем ових лица извршени су и неки од најтежих облика садистичких мучења, а посебно ако се има у виду да су нека од ових лица имала и преко 80 година, те да су често била непокретна и нису представљала никакву опасност у војном смислу.

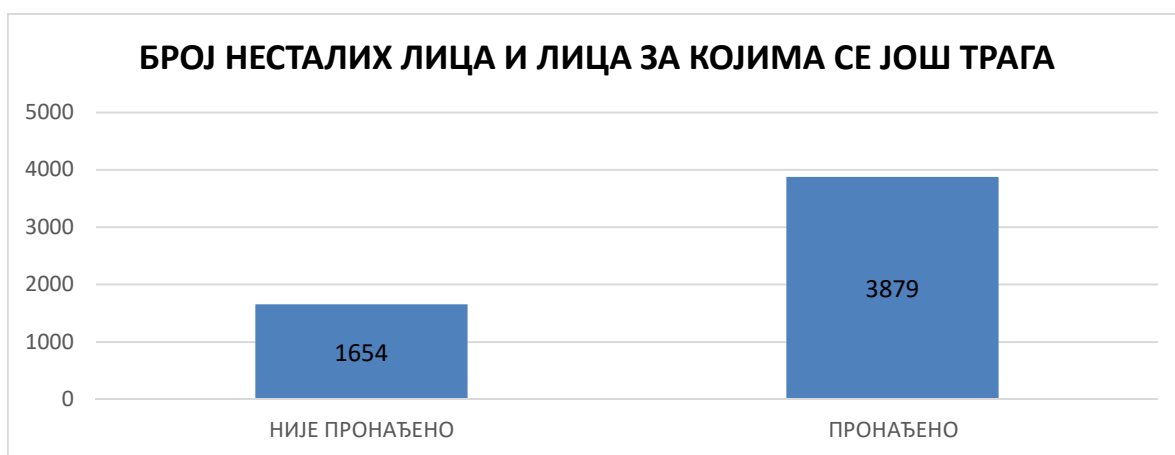
Нажалост, ни дјеца током рата нису била поштеђена, па је евидентирано 504 смртно страдале дјеце. Бројни су примјери гдје су током рата дјеца убијана на бруталан начин.

За 1.213 лица не могу се са сигурношћу утврдити подаци о старосној доби, прије свега због непостојања генералијских података о жртвама у расположивим документима.

Преглед укупног броја несталих лица и лица за којима се још трага

Завршна анализа односи се на нестала лица било да се још воде као нестала или су у међувремену идентификована. Треба нагласити да се и ова лица налазе на списку смртно страдалих, а поготово имајући у виду да за највећи број њих постоје судска рјешења којима су ова лица проглашена умрлим.

Преглед броја лица која су пронађена и за којима се још увијек трага приказан је на наредним графиконима.

Графикон 21. Број несталих лица и лица за којима се још трага

Графикон 22. Нестала лица и лица за којима се још трага (у процентима)

Прије свега, треба рећи да број несталих непосредно након завршетка рата није идентичан са садашњим бројем. Наиме, на списку несталих из Републике Српске, непосредно након завршетка рата, било је евидентирано 5.280 несталих лица и то 2.515 војника, 2.735 цивила и 30 дјеце.

Број пријављених несталих лица у наредним годинама се повећавао, с обзиром на то да су многи случајеви нестанка пријављивани и неколико година након завршетка рата. Тренутно, према подацима Центра, евидентирано је укупно 5.533 нестала лица, од чега се тражи још 1.654 лица. Од овог броја као нестали се воде 1.015 цивила (од чега четворо дјеце и 316 жена), 626 војника и 13 припадника МУП-а РС. Са списка Центра до данас је идентификовано 3.879 несталих лица. Анализом наведених података долази се до закључка да је до сада од укупног броја несталих идентификовано њих 70,11%, док се 29,89% још води као нестало.

Закључци резултата истраживања

Сагледавањем цјелокупне анализе *Пописа* жртава може се доћи до неколико закључака:

- укупни људски губици који су предмет *Пописа* износе најмање 35.042 смртно страдалих;
- највећи број смртно страдалих лица и то њих 39,50% односи се на 1992. годину;
- када је у питању регионална подјела највећи број смртно страдалих лица евидентиран је у регији „Сјевероисточна Босна“ и чини 20,84% од укупног броја страдалих;
- посматрајући према полној структури смртно је страдало 31.582 мушкарца и 3.460 жена;
- посматрано према статусу жртве 74,33% смртно страдалих имали су статус војника, односно њих 25,67% статус цивила;
- током ратова деведесетих смртно је страдало и 504 дјеце која су предмет *Пописа*;

- на списку несталих лица из Републике Српске се још 1.654 лица воде као нестали;

- неопходно је нагласити да ће се овим пројектом добити до сада најпотпунија слика о броју страдалих Срба у ратовима деведесетих година 20. вијека.